

Lector Willem Foorthuis over de werkplaats 'Verleg de aandacht naar meer blauw, rood of goud'

De Werkplaats in Annerveenschekanaal van Willem Foorthuis, lector plattelandsvernieuwing bij van Hall Larenstein, is succesvol. In 2006 kreeg hij de HBO Innovatieprijs. Het ministerie van LNV trekt 150 miljoen euro uit voor 15 nieuwe werkplaatsen. In een interview vertelt Foorthuis wat hij wil bereiken, en hoe.

'Kan het vanmiddag om vier uur even?'
Op donderdagmiddag 13 september belt lector Willem Foorthuis me rond half drie op als hij onderweg is van Arnhem

Agricultural University in Kunming. We spreken af dat hij naar mijn woonplaats Vledder komt om me te vertellen wat hij doet als lector plattelandsvernieuwing. Van huis uit is hij historicus en geograaf. Hij is geïnteresseerd in regionale identiteit, zegt hij. Zo is Foorthuis veel bezig geweest met de rijkslandbouwvoorlichtingsdienst. Hij heeft daar ook veel gepubliceerd. Hij vertelt me dat het hier in Vledder is begonnen op 8 december 1896: "Er was toen een grote landbouwcrisis. Jacob Elema sprak in een zaal met 150 boeren. Het was de aanzet voor het oprichten van landbouwcoöperaties, van landbouwvoorlichting, van het bekende OVO-drieluik."
"We hadden daarmee het meest intensieve systeem van kenniscreatie en kennisdoorstroom. Dat ging zo door tot ongeveer 1970. Toen is het misgegaan. Op dat moment valt alles uit elkaar. Sinds die tijd praten we over problemen op het platteland, over de leegloop, over leef-

vallen. Het valt uiteen in scherven. Dan wijs ik naar die scherven en zeg 'Kijk dit is er aan de hand. Allemaal losse delen, zonder verbinding.' Dat is wat je in de regio ziet. Er gebeurt van alles, er zijn veel actoren: ondernemers, burgers, organisaties, bestuurders. Ze praten niet met elkaar."

"Ik zie het platteland als een vitaal gebied met unieke kansen en mogelijkheden. Bewoners van het platteland kiezen bewust voor een hoogwaardige kwaliteit van leven. Zij experimenteren met nieuwe vormen van wonen, werken, welzijn, recreatie en cultuur. Begrippen als stad en platteland krijgen vanuit dit perspectief een andere invulling. De klassiek-moderne tegenstelling tussen stad en platteland vervaagt. Het probleem is dat we het platteland altijd nog associëren met landbouw. Het is ons in de kop gebrand – mij ook – dat het platteland voor boeren is. Het onderwijs richt zich er op, LTO, het ministerie. Noem maar op. Maar daar klopt helemaal niks van. Niet meer dan twee procent van de mensen op het platteland werkt in de landbouw. Ik heb het studenten laten uitzoeken. Op de hondsrug is 65 procent van de grond in bezit van burgers. En dichter rondom de bebouwde kom is het soms 100 procent. Het platteland is dus al lang vernieuwd: Er wonen veel stedelingen op het platteland. Die willen er mooi wonen. Kijk eens hier bij jou in de straat. Het zijn toch veel stedelingen met een hoge op-

'Het groene onderwijs leidt de boeren te beperkt op. De focus ligt op het vak, op efficiëntie en productie. De kwalitatieve en de culturele context ontbreken'

naar het noorden. Hij heeft een drukke agenda en heeft onverwacht een uurtje over. Hij is niet alleen lector bij Van Hall Larenstein sinds begin 2004, maar ook directeur van het Keuning Instituut, een kenniscentrum op het gebied van landschap, cultuurhistorie en ruimtelijke vormgeving in Groningen. Daarnaast is hij president van de EU Werkstatt in Bremen en honorable professor Transition Management aan de Yunnan

baarheid. Er wordt veel over gepraat. Ze vragen me daarom vaak als spreker. Ik word dan voorgesteld als lector plattelandsvernieuwing. Maar dat vind ik een achterhaalde benaming. Ik spreek liever over regionale transitie."

Wat bedoel je daar dan mee?

"Om uit te leggen wat er op het platteland aan de hand is, pak ik wel eens een kopje van tafel en laat het op de grond

Willem Foorthuis: "De bureaucratie, de kaders, de overheid en ook het groene onderwijs, leven nog in een andere tijd; ze zitten in een DNA-structuur die niet meer nodig is"

leiding? Die besteden bijvoorbeeld geld aan paarden: 10.000 euro per paard per jaar. In Nederland zijn er 515.000 paarden. Dat betekent 5,2 miljard euro per jaar. Maar niemand heeft het daarover.” “LNV en LTO praten over de leegloop van het platteland. En dat er een probleem is omdat er elke dag een boer minder is. Het is onzin. Lege boerderijen kan ik niet vinden. En elke dag komt er een boer bij. Het zijn alleen niet de boeren die aan het beeld van het ministerie voldoen, de productieboeren. Het zijn hobbyboeren, campingboeren, waterboeren, noem maar op. Die hobbyboeren zijn wel de kraamkamer van de land-

bouw. We doen daar te weinig mee.” “Je moet het zien als een soort puberteit. De regio is in verandering, in transitie. Maar de bureaucratie, de kaders, de overheid en ook het groene onderwijs, leven nog in een andere tijd. Ze zitten in een DNA-structuur die niet meer nodig is. De EU heeft bijvoorbeeld van die zeurprogramma's. Dan moet er een bus komen in het dorp voor de leefbaarheid. Maar er zit geen hond in. De mensen hebben hier allemaal twee of drie auto's. Ze weten niet wat er aan de hand is en doen er niets mee.”

Wat moet het groene onderwijs doen met het platteland in verandering?

“Het groene onderwijs moet zich breder organiseren. Het moet veelkleurig worden. Elke student die uit het groene onderwijs komt, zou de culturele context moeten begrijpen waarin hij werkt op het platteland. Een jonge veehouder moet zich realiseren dat hij in een stedelijke omgeving woont, en dat hij rekening moet houden met de omgeving. Als hij dat niet doet, heeft hij geen toekomst meer. Ze moeten zich realiseren dat ze de culturele dragers van het platteland kunnen zijn. Ze kunnen water leveren, of energie. Waarom kan een boer geen huizen bouwen bijvoorbeeld zoals een projectontwikkelaar.”

“Het probleem is dat het groene onderwijs de boeren te beperkt opleidt. De focus ligt op het vak, op efficiëntie en productie. De kwalitatieve en de culturele context ontbreken. Als het groene onderwijs de aandacht niet verlegt, wordt het steeds meer gemarginaliseerd. Het onderwijs moet veel meer gaan samenwerken met elkaar in plaats van elkaar te beconcurreren. En ze moeten samenwerken met andere onderwijsinstellingen. Het is wat paradoxaal: het platteland is rijker aan geld dan het ooit geweest is. Maar het groene onderwijs marginaliseert steeds meer en is arm. Zeker als je het vergelijkt met hogescholen als de Hanzehogeschool, Saxion of Inholland. Die staan stijf van het geld. De minister dwingt hen te investeren. Vandaar dat die beginnen met programma's voor het platteland. De hogeschool Drenthe trekt jaarlijks honderd studenten voor een 'horse management course'. Maar toch. Je ziet dat landbouw en platteland een lastige materie is. Het groene onderwijs zou het beter kunnen doen, maar dan moeten ze het wel samen doen met anderen.”

Hoe moet het groene onderwijs dat dan doen?

“De nieuwe werkprogramma's van de Groene Kennis Coöperatie (GKC) zijn hiervoor veelbelovend. Ik ben gevraagd om het programmathema 'regionale transitie' te trekken. LNV hecht veel waarde aan de uitwisseling van kennis tussen het groene onderwijs, het bedrijfsleven, maatschappelijke organisa-

De werkplaats

Begin 2005 startte lector Willem Foorthuis in de kerk van Annerveenschekanaal met 'de Werkplaats'. Het is een ontmoetingsplaats en kennisnetwerk voor studenten, docenten, ambtenaren, professionals en bewoners die zich willen inzetten voor versterking van hun regio. Allemaal werken ze samen aan actuele problemen. Hoe kun je de inrichting van de streek verbeteren? Of hoe moet een bestemmingsplan eruit zien? Zijn er economische vernieuwingen mogelijk, zoals productie van bio-energie, nieuwe zorgconcepten of binnen natuurbeheer?

Studenten van Van Hall Larenstein (Velp, Leeuwarden, Wageningen) werken er, samen met studenten van Wageningse Universiteit, met studenten van andere instellingen zoals de Hanzehogeschool en met buitenlandse studenten. Ze kunnen er overnachten, ze hebben een kantooruimte, een presentatiezaal en werkruimte. Ze werken samen met ondernemers, met boeren, met burgemeester en wethouders, met ambtenaren, met hun docenten en met deskundigen. Op dit moment werken er 61 partijen samen.

Dat je de vragen en problemen van de bewoners als uitgangspunt neemt, en dat bewoners actief deelnemen, maakt

dat dit concept een succes is geworden.

“Het werd een feest”, zegt Foorthuis. Studenten en docenten raken los van het onderwijsgebouw. Foorthuis laat studenten een rol spelen als voorzitter of secretaris in een dorpscommissie om te werken aan de vragen die leven. Belangrijk vindt hij dat studenten (en de andere betrokkenen) leren samenwerken met mensen van andere disciplines. “Ze ontdekken dat er meer is dan hun eigen vak. De kleppen gaan open. Je maakt er zo enthousiaste professionals van voor het werkveld.”

Omdat de HBO-Raad het een zeer aansprekend project vindt, kenden ze in april 2006 de innovatieprijs toe aan de Werkplaats. De actieve deelname van bewoners en ondernemers vond de jury belangrijk. Bovendien leidt het project tot onderwijskundige vernieuwing en nieuwe inzichten die elders toepasbaar zijn. Ook het ministerie van LNV ziet er wat in. Er is een budget van 150 miljoen in voorbereiding dat moet zorgen dat er 15 werkplaatsen in binnen- en buitenland komen. De Werkplaats als concept speelt een belangrijke rol in de uitvoering van het programmteam 'Regionale Transitie' van de Groene Kennis Coöperatie.

Meer info: www.dewerkplaats.eu

“Ik wijs naar die scherven en zeg ‘Allemaal losse delen, zonder verbinding.’ Dat is wat je in de regio ziet”

ties, publieke kennisinstellingen en de overheid. De groene scholen krijgen nu extra mogelijkheden om ervaringen en kennis te delen met de praktijk. Scholen kunnen programma’s en projecten aanleveren die gaan over een breed scala van onderwerpen. Instellingen moeten samenwerken. Daarmee krijgen studenten in het groen onderwijs toegang tot bestaande en nieuwe netwerken van onderzoek en praktijk.”

“In de Werkplaats gebeurt dat al. In Annerveenschekanaal halen we studenten van verschillende disciplines bij elkaar. Die gaan samenwerken met de mensen uit de regio aan vragen van de bewoners zelf. Ze maken plannen om de streek anders in te richten, of hoe je een aantrekkelijke haven kunt realiseren. Het is begonnen uit een soort ongeduld. Overal waar ik kwam om te praten, kon ik mijn probleem uitleggen. En het leek alsof iedereen wel snapte wat er aan de hand is met het platteland, maar er gebeurde niks. ‘Dit werkt niet,’ dacht ik, ‘ik moet het anders aanpakken’. Ik vroeg een bevriende burgemeester of hij niet een plek voor me had, een gebouw. Hij stelde de oude kerk van Annerveenschekanaal met wat bijgebouwen beschikbaar. Daar zijn we begin 2005 aan de slag gegaan.”

“Natuurlijk ging het in het begin niet helemaal goed. Maar toen we studenten van verschillende opleidingen aan elkaar koppelden, landschapsarchitectuur met watermanagement en procesvoering bijvoorbeeld, begon het te lopen. Het werd een groot feest (zie kader). Ze raakten

met elkaar in gesprek. De kleppen gingen open. We creëerden zo een leeromgeving. Uiteraard hebben we geëvalueerd. Tot onze verassing leerden niet alleen studenten en docenten, maar ook de burgers, de ambtenaren, de ondernemers en de experts. Die experts leerden nog het meest. De specialisten, een stallenbouwer bijvoorbeeld, ontdekten wat de agenda van de regio is. Studenten raakten door hun rol in het project soms de generale context kwijt. Het was een beetje de wereld op zijn kop.”

Je praat over hbo en wo-studenten. Waarom geen aoc’s?

“Aoc’s moeten ook participeren in de werkplaats. Ik vind dat aoc’s richtinggevend moeten zijn voor waar het hao zich mee bezighoudt. En het hao is richtinggevend voor het wo. Maar tot nu toe zijn aoc’s nog niet echt geïnteresseerd. Er zijn wel aoc’s met hartstikke leuke projecten. Leerlingen die werken in stichtingen of bv’tjes, bijvoorbeeld. Zo werken ze in de praktijk. Maar het zijn vaak projecten die afhangen van die ene man of vrouw op het aoc. Het is geen systeem. En als ze het nou zouden combineren met hbo en wo en met andere disciplines, dat zou mooi zijn. Dan kun je werken aan verbinding.”

“Er liggen veel kansen voor aoc’s. Het valt me op dat boeren op het platteland enorm aoc-georiënteerd zijn. Als het om scholing gaat, denken ze toch vaak als eerste aan het aoc. Maar ze denken vaak in vaktechnische scholingen. Ondertus-

sen hebben ze een competentieprobleem. Ze missen ondernemersvaardigheden, ze snappen niet waarom een bouwplan voor een schuur steeds afgekeurd wordt. Ze missen de context van de burgers, van vernieuwingen in de maatschappij. Eigenlijk zouden aoc’s alle boeren eens terug moeten halen. EZ heeft miljoenen beschikbaar voor ondernemerstrainingen. Aoc’s moeten hun aandacht verleggen, minder groen, meer blauw (water), rood (mensen) of goud (cultuur) bijvoorbeeld. Waarom dat rare ‘groene’ onderwijs?”

“Met het programmteam ‘regionale transitie’ van de GKC wil ik meer werkplaatsen opzetten. Het is een heel goed middel om mbo, hbo en wo erin te combineren. Alle aoc’s en has’en wil ik erin betrekken. Ik zie dat het groene onderwijs met haar combinatie van vmbo tot wo geweldige kansen biedt. We moeten wel zorgen dat we samenwerken en het concurrentiegevoel kwijt raken. Ik hoop dat met het programma van de GKC te bereiken. Een volgende stap is dat ik scholen buiten het groene onderwijs ook vraag mee te doen. Dan wordt het pas interessant. Er is nu al buitenlandse belangstelling, terwijl we nog niet begonnen zijn. We moeten dingen gaan combineren. Als je de kracht van het winnen terugkrijgt, dan kun je als groen onderwijs veel oppakken.” □